

1.9.2010

Dnro 3835/2/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

POLIISIN TIEDOTTEESSA OLI TARPEETTOMAN YKSITYISKOHTAISESTI SELOSTETTU RIKOKSEN TEKOTAPA

1
ASIA

Poliisin internet-sivustolla julkaistiin 28.9.2009 Pirkanmaan poliisilaitoksen tiedote otsikolla "Mies raiskattiin Viialassa". Huomiota herätti, että tiedotteessa oli kuvattu tutkittavana olleen rikoksen tekotapa yksityiskohtaisesti ja tavalla, jolle oli vaikea nähdä perusteita. Tämän vuoksi otin tiedotteen laatineen komisarion menettelyn eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi.

- - -

3
RATKAISU

3.1
Oikeusohjeita

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat poliisille tehdyt ilmoitukset rikoksesta, esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa taikka kun virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain mukaan.

Jos asiakirja – tai julkisuuslain 23 §:n 1 momentin mukaisesti tieto, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä - on salassa pidettävä, ei siitä tietenkään saa tiedottaa. Tämä rajoittaa esitutkinnasta tiedottamista.

Jos kuitenkin katsotaan, että esitutkinnasta voidaan salassapitovelvoitteiden estämättä tiedottaa, niin silloin asiaa on vielä arvioitava erityisesti esitutkintalain 49 §:n kannalta. Sen mukaan esitutkinnasta on tiedotettava siten, ettei ketään aiheuttomasti saateta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa ja haittaa.

Lisäksi tiedottamista säätelevät poliisin toiminnan yleiset periaatteet, joista on säädetty poliisilain 2 §:ssä. Poliisi ei saa muun muassa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin poliisin tehtävnsuo-

rittämiseksi on tarpeen. Tähän vähimmän haitan periaatteeseen liittyy läheisesti hienotunteisuusperiaate. Rikoksen uhriksi joutuminen voi olla hyvinkin järkyttävä kokemus ja poliisiin tulee pyrkiä ottamaan tämä huomioon eikä ainakaan lisätä uhrin kärsimystä (hienotunteisuusperiaatteesta ks. Helminen – Lehtola – Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot s. 65). Seksuaalirikokset ovat käsitykseni mukaan tyypillisesti tapauksia, joissa tapauksen käsitteleminen julkisuudessa aiheuttaa uhrille kärsimystä. Niiden esitutkinnassa hienotunteisuusperiaatteen merkitys korostuu.

3.2

Kannanotto

Komisario toteaa, että hän otti tiedotetta laatiessaan huomioon poliisihallinnon ohjeet avoimesta tiedottamisesta. Teko oli myös poikkeuksellinen ja hänen mukaansa oli todennäköistä, että tekijällä oli muitakin uhreja. Tarkalla teonkuvauksella pyrittiin siihen, että mahdolliset muut uhrit tunnistaisivat tapauksen samankaltaisuuden ja kynnyksellä ilmoittaa asiasta poliisille alenisi.

Kaikki lausunnonantajat ovat kuitenkin olleet sitä mieltä, että tiedotteessa on tarpeettoman yksityiskohtaisesti selostettu rikoksen tekotapa. Poliisilaitos on poistanut kyseisen tiedotteen poliisin internet-sivustolta.

Omana kannanottonani totean seuraavaa.

Sinänsä on täysin mahdollista, että tapahtuneesta rikoksesta ja sen tekotavasta tiedotetaan muun muassa, jotta voitaisiin estää rikosten jatkuminen tai saataisiin ehkä esiin muita saman tekijän uhriksi joutuneita ottamaan yhteyttä poliisiin. Tämä voi joissain tapauksissa myös olla edellä mainitussa julkisuuslain kohdassa mainittu "painava syy" arvioitaessa tiedon salassa pidettävyyttä.

Tässä tapauksessa ei ole niinkään kysymys siitä, voitiinko kyseisestä rikoksesta ylipäättään tiedottaa, vaan nimenomaan tiedottamisen tavasta.

Kun on päädytty siihen, että esitutkinnassa saaduista tiedoista voidaan tiedottaa, on vielä tarkkaan arvioitava, mistä seikoista voidaan antaa tieto julkisuuteen. Tällöin on ensinnä punnittava sitä, onko ilmeistä, että tietojen antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä (tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeuttaan määrätä asiakirjojen salassapidosta). Tässä tapauksessa olisi erityisesti tullut arvioida, oliko ollut painava syy tiedottaa asiasta komisarion valitsemalla tavalla siitä asianomistajalle mahdollisesti aiheutuvasta kärsimyksestä huolimatta.

Vaikka asianomistajaa ei komisarion laatiman tiedotteen perusteella voida yksilöidä, niin on otettava huomioon se, että hänestä voidaan mahdollisesti myöhemmin esimerkiksi oikeuskäsittelyn yhteydessä saada tietoja ja yhdistää tiedotteeseen. Samoin poliisin internetissä ollut tiedote on ollut kenen tahansa – myös uhrin itsensä – luettavissa. Poliisilaitoksen lausunnossa on lisäksi todettu, että teonkuvaus on sopimaton herkkien ihmisten ja varsinkin nuorten ja lasten luettavaksi.

Asiassa ei ole tullut esiin seikkoja, jotka olisivat mitenkään puoltaneet sitä, että itse raiskauksen konkreettinen tekotapa selostettiin varsin tarkasti. Tiedote osoittaa tältä osin mielestäni komisariolta huonoa harkintaa.

Selvyiden vuoksi totean, että siltä osin kuin tiedotteessa on selostettu, miten uhri tapasi tekijän ja miten tilanne eteni ennen itse tekoa, ei mielestäni ole lainvastaista. Näiden seikkojen esiin tuomista voidaan perustella vastaavien tekojen estämisellä ja mahdollisten muiden uhrien esiin saamisella.

Pidän riittävänä, että saatan vastaisen varalle komisarion tietoon käsitykseni hänen menettelystään.
Muihin toimenpiteisiin asia ei anna aiheutta.